

Vastauksen antaminen valtuutettu Kajavan ja 30 muun valtuutetun valtuustoaloitteeseen lasten ja nuorten suun terveyden laiminlyöntien ehkäisemiseksi

Tausta

Valtuustoaloitteessa esitetään, että lasten ja nuorten suun terveyden laiminlyöntejä pyritään ennaltaehkäisemään tehokkaasti ja pyritään palauttamaan lasten ja nuorten tasapuoliset mahdollisuudet päästä hammastarkastuksiin ja saada oikea-aikaista suun terveydenhoitoa.

Aloitteessa viitataan tutkimukseen, jonka mukaan vähävaraisuus johtaa usein suun terveyden laiminlyönteihin. Aloitteen mukaan hammastarkastuksiin ja -hoitoon meneminen edellyttää aiempaa enemmän vanhempien aktiivista panosta, minkä vuoksi lasten hammastarkastuksiin pääseminen on heikentynyt. Lisäksi hammashoitoon menemisen tulisi olla nuorille mahdollisimman vaivatonta, ja koulun roolia olisi aloitteen mukaan mahdollista palauttaa hammashoidon liikuteltavilla palveluilla.

Yhteisten sosiaali- ja terveysten palvelualueen kanta aloitteessa esitettyihin seikkoihin

Aloite nostaa ansiokkaasti esille yhtäältä lasten ja nuorten suun ja hampaiden terveyden tärkeyden sekä toisaalta huoltajien ja suun terveydenhuollon roolin lasten ja nuorten suun ja hampaiden tarkastuksissa.

Suun terveydenhuollon ammattilaisten tekemissä tarkastuksissa voidaan arvioida suun ja hampaiden terveydentilaa, todeta mahdollinen hoidon tarve ja laatia hoitosuunnitelma korjaavasta hoidosta, mutta toisaalta myös neuvoa lasta ja nuorta sekä heidän huoltajiaan suun ja hampaiden terveyden ylläpitämiseksi ja parantamiseksi. Vaikuttavimmat terveyttä ylläpitävät toimet tapahtuvatkin kotona tehtävällä suun ja hampaiden omahoidolla, jossa on keskeistä huoltajien apu ja tuki lapsille ja nuorille. Hyvä suun ja hampaiden terveys saavutetaan kahdesti päivässä tehtävällä huolellisella hampaiden harjauksella fluorihammastahnan kera, päivittäisellä hampaiden välien puhdistuksella sekä terveellisillä ravitsemustottumuksilla, joihin kuuluvat säännölliset ravitsemussuosittelun mukaiset ateriat, napostelun välttäminen, vesi janojuomana ja ksylitolituotteiden käyttö.

Jotta huoltajat voivat huolehtia lasten ja nuorten hyvästä omahoidosta kaikissa tilanteissa, suun terveydenhuollossa tehtävien tutkimusten, hoidon ja neuvonnan lisäksi on vähintään yhtä tärkeää useiden muiden toimijoiden rooli perheiden ja etenkin huoltajien voimavarojen tukemisessa. Näin on myös silloin, kun huoltajien voimavarat lapsen tai nuoren hyvinvoinnista huolehtimiseen ovat esimerkiksi taloudellisten syiden tai

sairauden vuoksi koetuksella. Näissä tilanteissa tarvitaan usein moniammatillista tukea kunnista, neuvoloista, kouluterveydenhuollosta, kouluista, sosiaalihuollosta ja muista perheitä tukevista toiminnoista. Huoltajia tulee tarvittaessa tukea heidän huolehtiessaan myös lasten ja nuorten hammashoitokäynneistä sekä päivittäisestä suun ja hampaiden omahoidosta ja terveydestä.

Huoltajien osallistuminen alakouluikäisten ja usein vielä yläkouluikäistenkin lasten hammashoitokäynneille on tärkeää monestakin eri syystä. Potilasturvallisuuden näkökulmasta käynnin yhteydessä on tärkeää varmistua lapsen tai nuoren mahdollisista pitkäaikaissairauksista sekä lääkityksistä, joilla voi olla vaikutusta hoitoon jo tutkimuskäynnillä. Tiedot ovat voineet muuttua aikaisemman käynnin jälkeen, ja paras tieto on yleensä lapsen tai nuoren huoltajalla. Käynnillä huoltaja saa kattavasti tietoa lapsen tai nuoren suun terveydentilasta sekä mahdollisesta hoidon tarpeesta. Samalla on myös mahdollisuus keskustella lapsen tai nuoren lisäksi huoltajan kanssa hoidon toteutuksesta ja ajankohdasta sekä suun ja hampaiden omahoidossa mahdollisesti olevista haasteista. Perhettä pystytään tukemaan ja ohjaamaan yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Huoltajan esimerkki ja tuki lapselle tai nuorelle joskus hieman jännittävälläkin käynnillä on usein avuksi ja ehkäisee myös poisjääntejä.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella lasten ja nuorten suun tarkastukset toteutetaan edelleen pääosin samoissa yksiköissä kuin kunta-aikanakin. Poikkeuksena on tilojen huonokuntoisuuden vuoksi väistötiloihin siirtynyt Virkkalan hammashoitola, jonka toiminta jatkuu lähialueen hoitoloissa. Myös useat muut suun terveydenhuollon tilat sijaitsevat monin paikoin varsin huonokuntoisissa rakennuksissa. Tulevaisuudessa suun terveydenhuollossa tavoitellaan palveluverkkosuunnitelman mukaisesti suurempia yksiköitä. Tämä parantaa henkilöstön saatavuutta, toimintavarmuutta ja laatua sekä hillitsee kustannusten kasvua. Osalla hyvinvointialueen asukkaista lähin hammashoitola voi siirtyä aiempaa kauemmas. Tavoitteena on kuitenkin jatkaa suun terveydenhuollon toimintaa ainakin osalla lähiterveysasemia, millä turvataan muun muassa alakouluikäisten pääsy suun ja hampaiden tarkastuksiin lähellä kotia ja koulua.

Aloitteessa ehdotetaan liikuteltavien palvelujen hyödyntämistä ja palvelujen tarjoamista kouluilla. Suun terveydenhuollolla on käytettävissä joitakin yksittäisiä liikuteltavia (kannettavia) hammashoitoyksiköitä. Ne soveltuvat lähinnä seulontatyypiseen toimintaan. Liikuteltavan hoitoyksikön käyttöominaisuudet ovat rajalliset, ja hoitoyksikön ergonomia voi olla puutteellinen. Liikuteltavien hoitoyksiköiden käyttö edellyttää myös paljon etu- ja jälkikäteisvalmisteluja, kuten tarkoitukseen soveltuvien (muun muassa vesipisteen sisältävien) työskentely- ja odotustilojen etsiminen ja niiden käytöstä sopiminen, kutsuvuorossa olevien oppilaiden henkilötietojen selvittäminen, luvan pyytäminen huoltajilta käyntiä varten sekä oppilaan esitietojen selvittäminen, hoitoyksikön siirron suunnittelu ja siitä sopiminen, hoitoyksikön pystytys ja purku, vesipisteen, instrumenttien välinehuollon ja siivouksen järjestäminen, henkilöstön siirron suunnittelu sekä kuljetusten järjestäminen.

Liikuteltavien hoitoyksiköiden käyttö tuo tehottomuutta toimintaan ja lisää riskiä palvelujen ruuhkautumiselle verrattuna tavanomaiseen vastaanottokäyntiin hammashoitolassa. Myös tietosuojan varmistaminen on haaste hammashoitolan ulkopuolella – jo tieto oppilaan käynnistä hammashoidossa on salassa pidettävää tietoa, eikä kouluolosuhteissa tietosuojaa pystytä täysin varmistamaan riippumatta siitä,

tarkastetaanko vain yksi oppilas vai koko luokka samassa yhteydessä. Kaikilla kouluilla ei myöskään ole tiloja tai muita mahdollisuuksia suun terveydenhuollon toiminnan järjestämiseksi. Yksittäisen oppilaan poissaolo hammashoitolassa käyntiä varten myös häiritsee opetusta vähemmän kuin kokonaisten luokkien hammashoidossa käyminen. Liikuteltavien hoitoyksiköiden rajallisten tutkimusmahdollisuuksien vuoksi myös tarve lisäkäynneille varsinaisessa hammashoitolassa kasvaa, koska esimerkiksi röntgenkuvia tai konsultaatioita ei ole mahdollista toteuttaa liikuteltavassa hoitoyksikössä. Lisäksi tietoliikenneyhteyksien varmistaminen tuo omat haasteensa, koska koulut ja hyvinvointialueet toimivat eri verkoissa. Henkilöstön saaminen liikuteltaviin hoitoyksiköihin on osoittautunut usein haasteelliseksi. Varsinaisissa siirrettävissä hoitoyksiköissä, esimerkiksi konteissa, ergonomia ja käyttöominaisuudet voivat olla parempia, mutta muiden edellä mainittujen haasteiden lisäksi ne ovat kalliita hankkia, siirtää ja ylläpitää.

Edellä kuvatuin perustein palvelualue näkee tarkoituksenmukaisimmaksi järjestää lasten ja nuorten hammashoitokäynnit edelleen pääosin hammashoitoloissa. Suun terveydenhuolto kutsuu kaikki lapset ja nuoret valtioneuvoston asetuksen neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) mukaisiin sekä yksilöllisen tarpeen mukaisiin tarkastuksiin kotiin lähetettävällä kirjeellä. Tarkastuskäyntien toteutumista seurataan aktiivisesti, ja suun terveydenhuollossa on sovittu käytännöt, miten toimitaan, jos huoltaja tai nuori itse ei varaa aikaa käynnille, lapsi tai nuori ei saavu hammashoitokäynnille useammankaan yhteydenoton jälkeen tai kotona tehtävässä omahoidossa havaitaan muita lapsen tai nuoren terveyttä selkeästi vaarantavia laiminlyöntejä. Huolen herätessä suun terveydenhuollon ammattilaiset ovat yhteydessä huoltajiin ja tarvittaessa lastensuojeluun.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden palvelualueen kanta aloitteessa esitettyihin seikkoihin

Suun terveys neuvolapalveluissa

Lastenneuvolan tehtäviin sisältyy lapsen kasvun ja kehityksen seuranta sekä perheen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Tärkeä osa lastenneuvolatyötä on myös vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tukeminen ja turvallisen kasvuympäristön edistäminen.

Lastenneuvolan terveystarkastuksissa keskustellaan perheen elämäntilanteesta, kuulumisista ja hyvinvoinnista. Terveystarkastuksissa kartoitetaan arjen voimavaroja ja käydään läpi mieltä askarruttavia asioita. Tarkastuksiin sisältyy tarvittavat tutkimukset lapsen ikätasoon liittyen. Tärkeä osa kaikkia tapaamisia on perheelle suunnattu terveysneuvonta ja turvallisuuden edistäminen. Näin ollen myös suun terveyden seuranta ja neuvonta sisältyy neuvolan perustehtävään.

Asetuksen mukaisissa terveystarkastuksissa suun terveys on esillä vähintään alla olevan ohjelman mukaisesti. Erityisesti vauvavaiheessa suuhun kurkistetaan usein ja myöhemmin käynneillä aiheina ovat mm. suun terveys yleisesti, hampaiden pesut,

ksylitolituotteet jne. Ohjauksessa hyödynnetään olemassa olevia suun terveydenhuollon ja Omaperheen ([Omaperhe](#)) materiaaleja ja ohjataan perheitä tiedon äärelle.

Lisäksi suun terveydenhuolto on kouluttanut ja työstänyt neuvolan henkilöstölle materiaalin neuvolaikäisen lapsen suun terveydestä ja suusairauksien riskien tunnistamisesta.

Ikä	Ohjaus	Materiaali
Raskauden aikana	Koko perheen suun terveys on esillä raskausajan neuvolakäynneillä sekä perhevalmennuksessa. Ohjaus materiaaleihin tutustumiseen sekä tarvittaessa ajan varaamiseen suun terveyden tarkastukseen. Ensimmäistä lasta odottavat ohjataan suun terveydentilan ja hoidon tarpeen arvioon suun terveydenhuollon palveluun.	Suun hoidon ohje lasta odottavalle perheelle (https://www.luvn.fi/fi/palvelut/terveyspalvelut/hammashoito/suun-terveyden-edistaminen#section-5769)
5 ja 6 kuukautta	Lapsen suun terveys yhtenä käynnin aiheena.	0–3-vuotiaan suun terveys (https://www.helsinki.fi/fi/projektit/puhtaahampaat/lapset)
1 vuotta	Lapsen suun terveys yhtenä käynnin aiheena + ohjataan varaamaan aika STH:oon	Hammashoito alle kouluikäiselle (https://omaperhe.fi/lapsi-1-6v/ruoka-uni-liikunta/suun-terveys)
3 vuotta	Lapsen suun terveys yhtenä käynnin aiheena + ohjataan varaamaan aika STH:oon. Tarvittaessa varataan riskiperheille aika STH:oon.	
4 vuotta	Lapsen suun terveys yhtenä käynnin aiheena + ohjataan varaamaan aika STH:oon 5 vuoden iässä.	
6 vuotta	Lapsen suun terveys yhtenä käynnin aiheena.	

Suun terveys kouluterveydenhuollossa

Kouluterveydenhuollossa jatketaan neuvolassa alkanutta lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin sekä koko perheen ja vanhempien hyvinvoinnin seurantaa ja tukemista. Kouluterveydenhuollon tehtäviin sisältyy oppilaan kasvun ja kehityksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen (sisältäen myös suun terveyden edistämisen) sekä huoltajien kasvatustyön tukeminen. Oppilaan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen

tunnistaminen ja tukeminen, pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen yhteistyössä muiden opiskeluhuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen.

Koko ikäluokan kattavat vuosittaiset terveystarkastukset mahdollistavat kasvun ja kehityksen seuraamisen sekä fyysisen ja psyykkisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Kouluterveydenhuollon henkilöstö, kouluterveydenhoitajat ja -lääkärit, ovat avainasemassa ongelmien varhaisessa havaitsemisessa ja tuen tarjoamisessa. Suunterveyteen liittyvät terveystottumukset vakiintuvat jo lapsuudessa. Vastuu terveyttä tukevien elintapojen omaksumisesta on lasta ja nuorta lähellä olevilla aikuisilla, perheellä, huoltajilla, terveydenhuollon henkilöillä sekä koulu- ja harrastusympäristöön kuuluvilla.

Koululaisten terveystarkastuksissa, erityisesti laajoissa terveystarkastuksissa (1., 5. ja 8. luokka), joissa mukana ovat lähtökohtaisesti myös huoltajat, keskustellaan suun terveyteen liittyvistä tärkeistä asioista kuten hampaiden päivittäisestä hoidosta, säännöllisen ruokailun merkityksestä sekä muistutetaan koululaisten suun terveydenhuollon koko ikäryhmälle kohdistetuista määräaikaistarkastuksista 1.-, 5.- ja 8.-luokkalaisille.

Yhteenveto

Suun terveydenhuollossa tehdään laaja-alaisesti lasten ja nuorten suun terveyden edistämistyötä sekä moniammatillista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa suun terveydestä huolehtiminen on tärkeä osa terveyden edistämistä, ja kaikissa terveystarkastuksissa keskustellaan myös perheen elämäntilanteesta, kuulumisista ja hyvinvoinnista. Aloitteessa esille otetussa huoltajien roolin tukemisessa tärkeintä on varmistaa huoltajien voimavarojen riittävyys kaikissa tilanteissa. Tämän toteutumiseksi hyvinvointialueen palveluissa tehdään yhteistyötä niin sisäisesti kuin kuntien ja muiden toimijoiden kanssa. Hyvällä yhteistyöllä voidaan taata lapsille ja nuorille hyvä suun ja hampaiden terveys myös silloin, kun huoltajien voimavarat ovat koetuksella.